

hult, Älghults sn i Småland. Ett fsv. *Svarte* är också väl styrkt, bl. a. från Småland, t. ex. *Swarte i Grindabodha* S.R.P. nr 1869 år 1377. Sockennamnet Svartorp skrives *Svartathorp* 1400, 1426.¹ *Svartathorp* S.R.P. nr 2656 år 1393, nu *Svartarp*, förekommer även som bynamn i Näshult. Ett *Svartarp* finnes i Höreda. På en uppländsk runsten L. 294 förekommer **suartynk** ack., och *Svartingr* ingår som första led i det småländska ortnamnet *swartingshthorp* DS. nr 1361 år 1302. Ett ganska vanligt namn i de svenska runinskrifterna är *Svarthofði*, t. ex. L. 15, L. 16 (Sv. Rr. s. 72), L. 53 (Sv. Rr. s. 81), L. 91, L. 107 (Sv. Rr. s. 32), L. 218 (Sv. Rr. s. 109), L. 308 (Sv. Rr. s. 31), samtliga från Uppland, samt Sö. 57, 58, 256 från Södermanland, och samma namn ingår i *Swarthoffdarydh* DS. nr 3350 år 1338, Blekinge. Namnet förekommer i hela Norden.

Transskription:

. . . . ti lét gera brú eptir Suar

Översättning:

. . . . te lät bygga bron efter Svar

Om byggandet av en bro handlar också Sm. 17 Kråketorp. Den bro, som Sm. 15 har bevarat minnet av, kan ha lett över Torsån.² Kyrkogården, i vars västra del stenen påträffades, ligger ej långt från ån på västra sidan av den landsväg, som här går fram. Denna väg leder från Blekinge och södra delen av Konga härad upp mot Växjö, förmodligen en gammal förbindelseled, och går över Torsån just här. Ang. dylika brobyggnader, som omnämnas i runinskrifter, se s. 8 ff.!

16. Nöbbele. Östra Torsås sn. Konga hd.

Pl. XIII: 1, 2.

Litteratur: Wallman: beskrivning med teckning i A. T. A. (samma teckning i LfB.); L. 1277; Bugge i V. H. A. A:s Månadsblad 1877 s. 532, Runverser s. 248; Stephens O. N. R. M. III s. 358; Ihrfors: Smol. sacra III s. 300 med teckn.; v. Friesen: läsning i Noreens Aschw. s. 491, Nord. Kultur VI s. 182.

Nöbbelestenen, som är en av Smålands märkligaste runstenar, har på ett ganska påfallande sätt blivit förbisedd av vår äldre antikvariska forskning. Wallman synes ha varit den förste, som avbildat den, vilket skedde på 1820-talet. »Stenen, förut nästan kulliggande, uprestes under mitt besök af Byns Invånare», meddelar Wallman. Den har möjligen varit liggande länge, vilket kan vara orsaken till att den ej uppmärksamrats förr, och därtill kan även ha bidragit, att den är relativt oansenlig till det yttre.

Stenen står på en åker öster om en av manbyggnaderna till Trottagården i Nöbbele by. På denna gårds ägor har funnits en gravhög med fynd från yngre järnåldern, ben, hammare och kniv av järn m. m.³

Stenen är i sin grundplan triangelformig och har runor på två sidor. Dess höjd är 135 cm. Framsidan, där inskriftens början står, är 1 m. bred vid basen, den runristade baksidan 65 cm., den andra baksidan 67 cm. bred vid basen. Runorna, som i allmänhet ha en höjd av 8 cm., äro 125 till antalet. Nr 1—69 stå på stenens östra sida, som är den bredaste, nr 70—125 på den sydvästra. De äro på var och en av dessa ordnade i en enkel randslinga. På framsidan stå dessutom 9 runor innanför slingan, till höger om dennas vänstra skänkel. På samma

¹ Lgr.-Brate.

² Se Kjellmark i Nya Växiöbladet 27/s 1924.

³ Rosengren: Ny Smål. Beskr. II (Konga) s. 82.

sida är inhugget ett enkelt ringkors 35 cm. högt, 40 cm. brett. Skiljetecknen utgöras av en punkt, efter 19, 27, 83 och 85 av två punkter. Inskriften lyder:

1	5	10	15	20	25	30	35	40	45	50	55	60	65	70
rostein · auk · eilifr · aki : auk · hakun : reispu · þeir · sueinar · iftir sin · faþur · kubl keni · likt · ftir ·														
75	80	85	90	95	100	105	110	115	120	125				
kala · taupan : þy : mun · ko · · · · · — m kitit · uerþa · meþ · sin · lifir · auk · stafir · run														

Före nr 1 är en rund grop, som är ganska grund men skulle kunna vara huggen, då den har relativt slät botten. Den kan emellertid lika väl vara naturlig. Av 6—7 in är nedre hälften bortslagen, men ingen tvekan behöver råda om läsningen. Detsamma är fallet med 31—33 **spu** och 34—37 **þeir**. Bugge¹ såg efter 34—35 **þe** två raka stavar, som han antog vara **ir**. På nr 37 synes utom huvudstaven övre hälften av bistavarna till ett **r**, och läsningen **þeir** är alltså fullt säker. v. Friesen läser **þeir**. På 38—40 saknas också nedre hälften, men läsningen är otvivelaktig. Bugge¹ ansåg också, att här stod **sueinar**, »skjönt **u** icke er tydligt». Dess övre hälft kan ses. 45 **i** är försett med en punkt, som liknar en stingning men kan vara naturlig. Det är svårt att upptäcka något skiljetecken efter 45—49 **iftir**. En fördjupning i stenens yta, begränsad av två upphöjningar, skulle kunna vara ett sådant tecken, men den är grund, med skrovlig botten och förefaller att vara av naturen. De till sammanhanget närmast efter 50—52 **sin** följande runorna **faþur · kubl**, nr 53—61, stå i en fristående rad till höger om den inre marglinjen. Försättningen 62—69 **keni · likt** följer innanför marglinjerna närmast efter 52 under 55—60. Nr 62—63 äro **ke**. Nedre delen är avstött. Efter 69 synes en punkt, som är skiljetecken, och snett nedanför en annan punkt, som sannolikt ej är huggen. Med runan nr 70 **f** går inskriften över till baksidan. Framför denna runa har förmodligen varit ristat ett **e** eller **i**, som stått i nedre högra hörnet, vilket blivit avstött. Efter 90 **o** är stenen skadad, så att några runor äro fullständigt förstörda. Nästa synliga tecken är den stav, som jag på grund av sammanhanget förmodar vara bistaven till ett **u**, nr 91. Den är vidgad genom vittring. Av huvudstaven synes ingenting. Därefter synes övre hälften av ett **m**. Stephens' av Bugge¹ upptagna suppleringsförslag **ko[ps mini] ketit** kan alltså ej godtagas, ej heller Bugges eget förslag **ko[ps mans e] ketit**. Bugge¹ menar sig ha sett spår av **m** och **n**. Denna iakttagelse kan vara riktig, och det förefaller troligast, att här har stått **kops mans · um**. Uttryck som **kuþr karl**, **bunti kuþr**, **kuþr þikn** äro ganska vanliga i runinskrifterna i den dödes eftermäle. Det är lagom stor plats efter 90 **o** för runorna **ps · mans**. v. Friesen har utfyllt det förstörda partiet av inskriften till **ko[þan · u]m**.² Ingen punkt kan upptäckas efter 92 **m**. Nedre delen av 93 **k** har också stått på en del av kanten, som blivit avslagen. Nr 94 är **i**, ej **e** som Bugge har läst. Runan är tydlig, har ingen punkt. Wallman och v. Friesen läsa **i**. Inskriftens sista ord är 123—125 **run** omedelbart över stenens nedre kant, där troligen ett stycke är avslaget, på vilket ett **a** stått.

1—7 **rostein**. Ett annat rsv. exempel på samma namn är **rustin** Ög. 172, i senare fsv.: *rodstanum* (Söderm.), DS. nr 3025 år 1334, *Rodhsten* (Söderm.) S. R. P. 1900 år 1383, *Rodhsten* (Söderm.) DS. ns. nr 1108 år 1409; den senares namn stavas *Rodsten* DS. ns. nr 1107, *Rosten* DS. ns. nr 1106. En *Pæther Rodzstenson* förekommer i DS. ns. nr 2229 år 1416.³ Namnet är även känt från Danmark, däremot ej från västnordiskt område. Det förekommer även i Tyskland, *Hrodsten*, *Rodstein* m. fl. former.⁴ Om förleden *Hróð*- se s. 29.

De båda rsv. exemplen **rustin** och **rostein** äro stavade utan **þ** framför **s**, medan *d(h)* är bevarat i alla exemplen ur senare fsv. med ett undantag.

¹ Runverser I. c.

² Nord. Kultur VI s. 182.

³ Lgr.-Brate.

⁴ Förstemann.

11—16 **eilifr** är tecken för den fsv. motsvarigheten till isl. *Eilifr*, ej för ett mot det isl. *Eileifr* svarande fornsvenskt namn. Ett sådant borde ha varit stavat med **ei** i andra stavelsen, eftersom alla övriga diftonger äro bevarade, t. ex. 11—12 **ei-**, 1—7 **rostein**, 28—33 **reispu**, 34—37 **peir**, 38—44 **sueinar**, 8—10, 20—22, 114—116 **auk**, 78—83 **taupan**. Namnet är ganska vanligt i fsv., t. ex. **ailifr** L. 186 (Sv. Rr. s. 82), **ailifa** L. 704, båda från Uppland, jämte åtskilliga exempel från litterär tid från såväl Svea- som Götaland.¹ Det ingår även i gårdsnamnet *elifsmaal* DS. nr. 2892 år 1331, nu Älfsmålen i Tirserums sn, Kinda hd, och *Elifstorp* i Acklinga sn i Vartofta bd, DS. ns. nr. 2260 år 1416 nu Älfstorp.² På en runsten i Uppland, L. 187 (Sv. Rr. s. 32), förekommer **ailif**, som av Brate l. c. uppfattas som den feminina motsvarigheten till det på L. 186 (Sv. Rr. s. 82) belagda **ailifa**. Västnordiskt är *Eilifr* mycket vanligt, och även i Danmark är *Eliw* ganska talrikt företrätt. En under svagare betoning utvecklad biform till *Eileifr* är *Eiláfr*, fsv. *Elaf*.

17—19 **aki**, *Áki* se s. 51.

23—27 **hakun**, *Hákon* vanligt i hela Skandinavien utom på Island där det är föga brukligt³; lånat till England.⁴ Ang. härledningen, som är ganska omstridd, se litteraturrecit. hos Brøndum-Nielsen Gdansk I s. 306. Jfr även Hellquist: Sv. etym. ordb., Kock: Ljhist. I s. 331, III s. 185, Björkman i Engl. Studien 54 s. 24 ff.!

58—61 **kubl** står här i sg. som objekt till verbet *reisa* och betecknar sannolikt runstenen. Se s. 61 f.!

62—69 **keni** · **likt**. Fsv. *kanneliker* = »igenkänlig». Ang. liknande uttryck i andra runinskrifter se Björneby- och Gimsö-inskrifterna, Norges Indskr. med de äldre Runer I s. 402, Hauggrännskriften, Noreen: Aschw. s. 486.

70—73 **ftir**. Som av undersökningsprotokollet framgår, kan det ha stått en runa framför 70 **f**, och ordet har sannolikt haft samma form som 45—49 **iftir**. Ang. **ftir** se Brate i Bezzenbergers Beiträge XI s. 182 och Kocks bemötande Ljhist. V s. 66.

74—77 **kala**, ack. av *Kali* (~ *Kalli*) samma namn som förekommer på Sm. 11 Kårestad. Ordet rimmar med *kumbl* och *kenniligt*. Den alternativa tolkningen *Galli* (se Sm. 11!) är alltså utesluten i detta fall.

Den opersonliga konstruktion med genitiv, som jag antagit i min suppling av 89—90 **ko**[ps mans] förekommer t. ex. i Västgötalagens kungalängd *oc ær hans. e. giættit at goðþo*.⁵ Jfr isl. *geta þessa máls* o. s. v.⁶

93—97 **kitit**. I fsv. motsvaras det isl. *geta* dels av *gæta*, dels av *gita*. *gæta* betyder bl. a. »omtala, nämna», *gita* »lyckas, förmå, kunna». Man hade väntat en form av det förra här. Punkteringen av 94 **i** kan ha uteglömts.

103—105 **meþ**, *með* konjunktion, biform till *meðan* = »medan, så länge som». ⁷ Ett annat rsv. exempel förekommer på L. 485 (Sv. Rr. s. 23) i satsen $\times \text{mip} \times \text{altr} \times \text{lifia} \times$. I Danmark förekommer ej *meðan* i runinskrifterna, endast *með*.⁸

106—108 **sin** står i stället för **stein**.

117—125 **stafir** run[a]. **stafir** böjes som en *i*-stam i överensstämmelse med bruket i got. och fvn. (enstaka exempel på pl. *stafar* i fvn. förekomma). I litterär fsv. är *a*-stamsböjning enarå-

¹ Lgr.-Brate.

² Lgr.-Brate, Ödeen s. 68.

³ Lind: Dopn.

⁴ Björkman: Nord. Pers. s. 60.

⁵ Schlyter: Corpus I s. 303.

⁶ Fritzner; Heusler: Aisl. Elem.-buch § 372: 2; Nygaard: Norrøn Syntax s. 144.

⁷ Sw.

⁸ D. R. vol. IV: 2 s. XIV.

dande, och sådan böjning har ordet redan i den senurnord. Gummarpinskriften från Blekinge¹, likaså i Sö. 56 och D. R. II: 12 (vol. II).

Uttrycket **mep · s<te>in · lifir** förekommer även på Tillisestenen **e mun · stanta · mep · sten lifir · uitrint · su · iar · uan · eskil**.² Andra stilistiska paralleller till Nöbbeleinskriften finna vi t. ex. på Stora Rygbjærgstenen **pir · stafar | munu · miuk · liki · lifa**:³ och på Spentrupstenen⁴ (förmodligen). Runbyristningens⁵ avslutning påminner även i någon mån om Nöbbeleinskriftens, **þit skal · at minum mana · miþan min lifa**. Flera liknande exempel finnas.

**Hróðsteinn ok Eilífr,
Áki ok Hákon
reistu þeir sueinar
eptir sinn fœður
kumbl kenniligt
(e)ptir Kala dauðan.
því mun gó(ðs mans)
(u)m getit verða,
meðan steinn lifir
ok stafir rín(a).*

Översättning:

Rosten och Eliv,
Åke och Håkan
svennerna reste
åt sin fader
Kale (~ Kalle) den döde
kumlet vitt synligt.
Därför den gode
icke skall glömmas,
så länge stenen står
och runornas stavar.

17. Kråketorp. Asa sn. Norrvinge hd.

Pl. XIV: 1, 2; Fig. 7, 8.

Litteratur: Norrvinge dombok 1650, avskrift av Friberg i N. Sm. Ark.; Rannsagn. (Fl 9:4); A. Hagelberg: teckning i Wieselgrens samlingar; P. Vistrand: teckning i sockenbeskrivning i N. Sm. Ark., Norrvinge bl. 3; Ihrfors: Smol. sacra III s. 297 med teckning; Kjellmark: teckning 1921.

Stenen vid »Runstensbäcken» i Kråketorp är känd från slutet av 1500-talet genom handskrivna källor, men den första bevarade läsningen av texten härrör från 1800-talets förra hälft. Då undersöktes stenen i samband med förarbetena till Wieselgrens Smålandsbeskrivning av prosten teol. dr Anders Hagelberg, som var kyrkoherde i grannsocknen Tolg åren 1830—1857. Han gjorde en vederhäftig teckning (fig. 7), som förvaras i Wieselgrens samlingar i Växjö, där jag påträffade den. Hagelbergs teckning har stort värde för en rekonstruktion av texten.

¹ v. Friesen: Lister- och Listerbystenarna s. 26.

² DR. III, 24 (vol. II).

³ DR. II, 12 (vol. II).

⁴ DR. II, 21 (vol. II).

⁵ v. Friesen: Uppl. Runst. s. 59.